

Dávka nezaručených pravd

Nová kniha polského novináře a spisovatele **Mariusze Szczygiela** (* 1966), nazvaná Projekt: pravda, je prosta částí autorových tradičních znaků: reportážnosti, investigative. Víc než u předchozích do češtiny přeložených titulů jde o knihu-koncept.

JOSEF CHUCHMA

Pro Szczygiela je typický žánr poměrně rozsáhlé reportáže nebo črty. Svazek *Projekt: pravda* ovšem tvoří relativně krátké texty, průměrně v rozsahu necelých tří tiskových stran. V podstatě běží o fejetony, pokud tedy otevřeme tento žánr širokému výkladu a nebudeme se stůj co stůj držet tuzemského úzu, že fejeton je nutně cosi na způsob figurkářského a obrázkového psaní od Nerudy po Křesťana a že by to mělo mít pointu.

Szczygiel svoji vloni publikovanou knihu rozdělil do dvou částí. Ta první čítá dvacet tiskových stran a sedm textů. Hned v tom otvíracím se očitáme v Praze, polská novinářská hvězda jede za výtvarníkem Filipem Černým a smlouvá s ním o koupi obrazu, který kdesi spatřil a velmi jej chce vlastnit. Není to zdaleka jediná kapitola o Česku, o Češích, o zdejší kultuře a lidech. Českost je v Szczygielovi, velmi dobře vládnoucím češtinou, skutečně silnou, organicky přítomnou ingrediencí. Ale ani ta úvodní sedmička textů, mající charakter prologu, ani druhá – hlavní várka – nejsou pokračováním *Gottlandu* jinými prostředky, abychom připomněli autorovu (nejen v ČR) asi vůbec nejznámější knihu. Přesto je třeba speciálně zmínit ještě jednu českou stopu v *Projektu: pravda* – černobílé fotografie Lenky Faltejsovové, jež svazek ilustrují – o fotografické tvorbě polský autor v jednom z závěrečných příspěvků knihy se sypatiemi píše.

První část *Projektu: pravda* je jako celek značně osobní, jde

Česká stopa. Knihu Mariusze Szczygiela ilustrují fotografie Lenky Faltejsovové.

REPRO LN

v rámci Szczygielova knižního díla o ztišenou, téměř meditativní notu; autor utrpěl blíže neurčenou těžkou životní ztrátu, odchod někoho blízkého („Osud mi nedávno vzal mé spolu...“), a hledá nový smysl života, jistou formu štěstí namísto štěstí dosavadního. Závěrečný příspěvek první části se opírá o román Stanisława Stanucha z roku 1959 *Portrét z paměti*, na nějž Szczygiel narazil a jenž mu „hodil záchranný kruh“, neboť mu dovolil „méně často upadat do bezčasí“, vrátil mu chuť zajímat se o druhé lidi. „... člověk by měl usilovat o pravdu, měl by se snažit odhalit ve svém životě jednu, třeba docela malou pravdu...“ napsal Stanuch v tom svém raném a prý umělecky jím samým již nikdy nepřekonaném díle a Szczygiel se jal sbírat ty osobní, třeba jen „docela

malé“ pravdy různých lidí, na něž narazil ať osobně, nebo skrze jejich díla či jiné vzkazy světu.

Povězte mi, jak to vidíte

Pak tedy nastupuje hlavní část, snůška osobních pravd v jednotlivých fejetonech. Autor je pravděpodobně průběžně tiskl, svůj projekt o pravdách zveřejňoval, protože v některých příspěvcích píše, jak se na něho obracejí různí lidé a aktivně mu nabízejí své příběhy, své pravdy, a on je vystaven nutností rozpoznat, co je pravda, která něco váží, a co je pravda, již někdo přináší velmi zistišně, aby se v projektu zkrátka objevil. Tato koncepčnost, přímo koncepturnost Szczygielova projektu je silná, funkční jako celek, ale některé příspěvky nedosahují kvalit jiných, zdají se být pouhou splně-

nou dávkou, kterou si autor s jistou pravidelností určil produkovat (je to ostatně velmi častá vlastnost konceptuálních děl jako takových, zejména ve výtvarném umění: jednotlivosti samy o sobě nemají ten smysl a účinek, jež mají jako součást celku). Možná to lze zobecnit tak, že mezi texty, jež se jeví být poněkud do počtu, převažují ty, v nichž je inspirace k jejich napsání zprostředkována knihami a jinými písemnostmi; když se autor potká s živým člověkem a vydoluje z něho jeho malou životní pravdu, k níž dotyčný došel, je v tom více životnosti.

Nejen v prologu, nýbrž i v té hlavní várce fejetonů nabízí, obnažuje Szczygiel sama sebe ještě o něco více než jindy. Přiznává, že mu začíná růst břicho, že je na anti-depresivech, popisuje svůj byt

i své řemeslné zvyky; trochu autoterapie psaním, něco poznámek o poetice. Určitý terapeutický nerv a léčivou potenci tu kniha má, a nejen pro autora – pravdy, zkušenosti, k nimž dospěli lidé, kteří toho už dost zažili, zkusili, a přesto nadále mají energii a chuť to nezabílit, povzbuzují i při četbě. Vzdáleně to může připomínat rané knihy u nás tak populárního Američana Roberta Fulghuma, ale bez toho kazatelského tónu, byť je v něm raný Fulghum umírněný. Szczygiel ty pravdy dobyté druhými lidmi předkládá, ale nevyužívá k jakémoliv duchovní misi; je to kritický duch, který chce věřit ve skutečnosti přesahující jednotlivou lidskou existenci, avšak říci o něm halíkovsky, že je to pouhý „něcista“ prostě proto, že má silné výhrady ke katolické církvi, by bylo přezíravé.

Szczygielova kniha neústí v žádný jednoznačný závěr ani se nerozlévá do relativismu – pokud za něj nepovažujeme vratkost a pomíjivost lidské existence a pravd, jež máme za dané a neotřesitelné. Stačí jedna událost, kterou musíme prožít v naprosté vydanosti právě jen té události, kdy nám nepomůže žádná papírová pravda a zbude nám jen naše tělo a mysl, a tato nová skutečnost, nový prožitek nám může novou pravdu „zrodit ve zlomku vteřiny“.

V několika nevelkých ozvučích, ale přece se v knize odráží současná společenská situace v Polsku. „Jsmo přece svědky celonárodního honu. Jedni pronásledují druhé a jdou jim po krku,“ poznamenává Szczygiel. Nebo literární kritička a spisovatelka Iwona Smolková, která vloni odmítla od polského prezidenta přijmout vyznamenání, vysloví, že její vlast zase zažívá jeden ze šokujících časů poválečné polské historie. Nás polské dění příliš nevzrušuje. Přitom to, co se děje tam, je součástí širšího pohybu, který se projevuje – a hlavně ještě může projevit – i tady...

Mariusz Szczygiel: Projekt: pravda

Preklad: Helena Stachová

Fotografie: Lenka Faltejsovová

Vydaly Dokořán a Jaroslava Jískrová - Máj, Praha 2016, 232 s.